

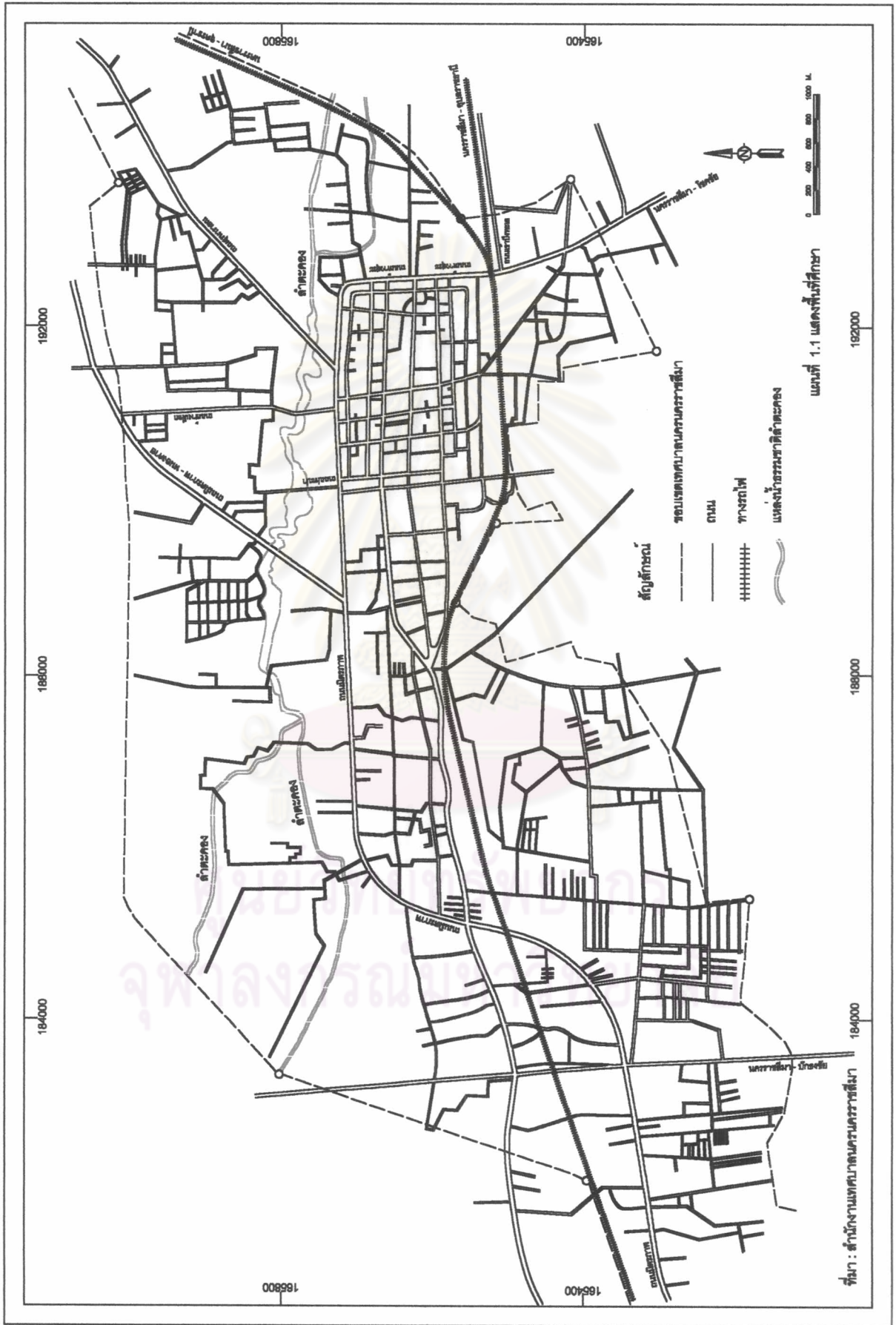
บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ลำตะคองเป็นลุ่มน้ำสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล เป็นลำน้ำสายหลักสำคัญที่หล่อเลี้ยงชาว จังหวัดนครราชสีมา มีความยาวประมาณ 175 กิโลเมตร ไหลมาจากต้นน้ำเขาใหญ่ ผ่าน อำเภอปากช่อง อำเภอสีคิ้ว อำเภอสูงเนิน อำเภอขามทะเลสอ อำเภอเมืองนครราชสีมา และบรรจบกับแม่น้ำมูลที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ปริมาณน้ำท่าโดยเฉลี่ยนับจากต้นน้ำ 274 ล้าน ลบ.ม./ปี มีชุมชนเมืองที่ตั้งอยู่ริมลำน้ำและใช้น้ำจากลำตะคอง มีทั้งหมด 10 ชุมชน ได้แก่ เทศบาลตำบลปากช่อง เทศบาลตำบลคลองไผ่ เทศบาลตำบลลาดบัวขาว เทศบาลตำบลสีคิ้ว เทศบาลตำบลสูงเนิน เทศบาลตำบลกุฎจิก เทศบาลตำบลขามทะเลสอ เทศบาลตำบลโคกกรวด เทศบาลนครนครราชสีมา และเทศบาลตำบลจอหอ (จังหวัดนครราชสีมา, 2539)

ลำตะคองช่วงที่ไหลผ่านเขตเทศบาลนครนครราชสีมา ซึ่งมีจำนวนประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และต้องใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคองมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับบริเวณอื่น ๆ ภายในจังหวัด น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคองได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ต่าง ๆ เช่น นำมาใช้ในด้านการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การพาณิชย์ และนำมาใช้ในครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดมลภาวะทั้งน้ำเสีย ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ และปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคอง จนคุณภาพน้ำของน้ำในลำตะคองช่วงที่ไหลผ่านเขตเทศบาลนครนครราชสีมาในช่วงฤดูแล้ง ถูกจัดอยู่ในระดับ 5 ในมาตรฐานคุณภาพน้ำผิวดิน คือ เป็นแหล่งน้ำที่ไม่เหมาะสมสำหรับใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค และพื้นที่ริมฝั่งแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคอง ซึ่งตามกฎหมายที่ดินถือว่าเป็นที่สาธารณะมีขอบเขตไม่ชัดเจน และไม่มีหน่วยงานใดของรัฐเข้ามาดูแลอย่างจริงจัง ทำให้ชาวบ้านบุกรุกตั้งถิ่นฐานทั้งชั่วคราว และกึ่งถาวรเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเจ้าของที่ดินบางแปลงก่อสร้างหรือถมที่รุกล้ำขอบเขตเข้าไปในแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคอง ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวทำให้มีความคิดที่จะนำแนวความคิดการฟื้นฟูเมืองมาใช้ ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาเมือง และปรับปรุงพื้นที่ที่เสื่อมโทรมของเมืองให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการรองรับการพัฒนาเมืองในกรอบข้อจำกัดของแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคองจะรองรับได้ต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) ศึกษาสภาพการตั้งถิ่นฐาน และการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคอง ในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา
- 2) ศึกษาวิเคราะห์สภาพความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคอง
- 3) เสนอแนะการฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคอง เพื่อสภาพแวดล้อมที่ดีของเทศบาลนครนครราชสีมา และเพื่อรองรับการพัฒนาเมืองในอนาคต

1.3 ขอบเขตการศึกษา

- 1) ขอบเขตด้านพื้นที่ สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ พื้นที่ศึกษา คือ ขอบเขตเทศบาลนครนครราชสีมา
- 2) ขอบเขตด้านเนื้อหา จะครอบคลุมประเด็นการศึกษาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของชุมชนกับแหล่งน้ำ โดยเฉพาะในเรื่องของปัจจัยทางกายภาพของเมือง (การตั้งถิ่นฐาน, การใช้ประโยชน์ที่ดิน) การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ การระบายน้ำทิ้งและน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำ การรวบรวมน้ำเสียและการบำบัดน้ำเสีย และคุณภาพของแหล่งน้ำ เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคอง

1.4 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

- 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิธีการศึกษาการฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติในเขตเมือง จากหนังสือ เอกสาร รายงาน บทความ และหน่วยงาน สถาบันการศึกษาต่าง ๆ
- 2) รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ การตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำธรรมชาติ การใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพทางเศรษฐกิจ ข้อมูลประชากร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการเมือง และการรวมกลุ่มทางสังคม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา จากแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ และจากการสำรวจภาคสนาม
- 3) ศึกษาลักษณะการตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคอง ลักษณะการขยายตัวและความหนาแน่นของประชากร กิจกรรมและการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่มีต่อการเกิดปัญหาน้ำเสีย
- 4) ศึกษาถึงปัญหาน้ำเสีย จากข้อมูลการระบายน้ำทิ้งและน้ำเสียของกิจกรรมต่าง ๆ ข้อมูลการรวบรวมและการบำบัดน้ำเสีย เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่มีต่อการเกิดปัญหาน้ำเสีย รวมถึงสาเหตุที่ทำให้แหล่งน้ำลำตะคองเกิดความเสื่อมโทรม และผลกระทบจากปัญหาน้ำเสีย

5) สรุปผลการศึกษาและเสนอแนะการฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคอง ในเขตเทศบาลนคร นครราชสีมา

1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล

ในการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร รายงาน บทความ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ และจากการสำรวจภาคสนาม มีรายละเอียดของแหล่งที่มา ดังนี้

- 1) ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร รายงาน บทความต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูล ดังนี้
 - ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - กรมโยธาธิการและผังเมือง
 - สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม
 - กรมชลประทาน
 - กรมแผนที่ทหาร
 - สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนครราชสีมา
 - สำนักงานชลประทานจังหวัดนครราชสีมา
 - สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครราชสีมา
 - สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 5 จังหวัดนครราชสีมา
 - สำนักงานเทศบาลนครนครราชสีมา
 - มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- 2) ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม ได้แก่ ข้อมูลด้านกายภาพของเมืองและชุมชนในพื้นที่ศึกษา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เพื่อทราบถึงลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์ที่ดินและการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคอง ที่มีความสัมพันธ์ต่อความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคอง
- 2) เพื่อทราบถึงปัญหา และสาเหตุความเสื่อมโทรมของลำตะคอง เพื่อเป็นแนวทางในการฟื้นฟูลำตะคอง
- 3) เพื่อทราบถึงทิศทางการพัฒนาเมืองภายใต้ขีดจำกัดของแหล่งน้ำธรรมชาติลำตะคองในการรองรับกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดิน